

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ ІННОВАЦІЙНИМ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМСТВА В СУЧАСНИХ УМОВАХ

В статті розглянуто основні проблеми формування сучасного організаційно-економічного механізму управління інноваційним розвитком підприємства в сучасних умовах господарювання. Визначено основні чинники, які перешкоджають ефективному використанню наявного інноваційного потенціалу підприємств та його розвитку. Запропоновано низку заходів щодо удосконалення окремих складових таких механізмів з врахуванням закордонної практики, досвіду провідних підприємств України.

Ключові слова: інноваційна діяльність, інноваційно-підприємницький тип господарювання, організаційно-економічний механізм.

In the article the basic problems of modern organizationally-economical mechanism of enterprise innovative development management forming are considered in the modern terms of manage. Certainly basic factors which hinder the effective use of present enterprises innovative potential and his development have been determined. The measures list is offered on the improvement of separate constituents this mechanisms taking into account foreign practice, experience of Ukraine leading enterprises.

Key words: innovative activity, innovational-enterprising type of managing, organizationally-economical mechanism

Вступ. Необхідність переведення промисловості на інноваційний тип відтворення є визначною у спроможності виходу країни з тяжкої кризи і переходу до стійкого економічного зростання. Інноваційний потенціал важливий як фактор інноваційного процесу, який є органічним компонентом процесів суспільного та індивідуального відтворення. Проте цей потенціал не може бути збереженим, ефективно використовуватися та відтворюватися, якщо не будуть сформовані відповідні організаційно-економічні механізми управління інноваційним розвитком на всіх рівнях господарювання: макро-, мезо-, мікрорівні.

В останні роки при формуванні і використанні механізмів спостерігаються їх взаємозв'язані риси, а саме: призначення, характер впливу результатів управління на об'єкт діяльності, масштаб функціонування механізму, основні складові структури механізму – ключові процеси, системи, принципи дії, тощо. Цим питанням присвятили свої праці такі вчені як Л.І. Абалкін [1], І.В. Алексеев [2], І.О. Галіца [3], І.І. Грузнов [4], В.І. Захарченко [5], О.В. Кендюхов [6], А. Кульман [7], С.М. Цуркан [8] та багато інших.

Незважаючи на велику кількість відповідних досліджень, питання формування ефективних організаційно-економічних механізмів, здатних вивести країну на дійсно інноваційний шлях розвитку, залишається відкритим.

Постановка завдання. З позицій підприємства організаційно-економічний механізм управління інноваційним розвитком завжди конкретний, спрямований на досягнення конкретних інноваційних цілей шляхом впливу на конкретні сфери та чинники, які забезпечують досягнення намічених цілей, і цей вплив здійснюється за допомогою використання конкретних ресурсів або потенціалу підприємства. В той же час він є підсистемою традиційного організаційно-економічного механізму підприємства і певним чином реалізується через форми і методи управління всією господарською діяльністю.

Аналізуючи праці провідних дослідників з питання формування господарських механізмів, можна зазначити, що організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку підприємства повинен виконувати наступні функції:

- реалізація потенціалу, закладеного у кожній формі власності та господарювання, забезпечення конкуренції та співпраці між ними у справі використання інноваційного потенціалу при виході з економічної кризи на шлях економічного зростання;
- забезпечення збалансованості та внутрішньовиробничої пропорційності між структурними ланками виробництва на інноваційній основі;
- додержання стійких стимулів підприємств, менеджерів, працівників і колективів у створенні якісно нових технологій, форм організації виробництва, маркетингового обслуговування, реалізації кваліфікації та творчого потенціалу всіх суб'єктів відтворення;
- створення рівних економічних умов для реалізації соціально-економічного потенціалу кожної фірми та суб'єкта власності й господарювання в організації ефективного інноваційного процесу.

Саме формування таких механізмів, здатних значно активізувати інноваційну активність підприємств в сучасних умовах, є одним з першочергових завдань.

Результати. Перш за все серед найбільш впливових факторів, які перешкоджають підвищенню інноваційної активності багатьох підприємств, слід відзначити катастрофічне падіння платоспроможного попиту на результати прикладних досліджень. Тому виникає задача його підйому. Які ж механізми можуть цьому сприяти?

По-перше, підвищення якості пропозицій (технології, нова продукція, проекти, конструкторські

розробки, наукова інформація тощо) та зниження собівартості наукової продукції.

По-друге, забезпечення з боку державної економічної політики й процесу законотворчості платоспроможного попиту відтворювальними структурами (підприємствами, корпораціями, ринковою інфраструктурою).

По-третє, покращення якості реклами технологічної, технічної, інноваційної та іншої інформації.

Для реалізації інноваційних програм і поступового переходу до інноваційного типу розширеного відтворення необхідна відповідна цьому система організації з обґрунтованою структурою організаційних форм, які повинні знаходитись в постійному взаємозв'язку, єдності та взаємодії.

Функціонування кожного елементу інноваційної системи і взаємозв'язок між ними будуються на принципах організації: спеціалізації, пропорційності, поєднання самоорганізації й державного регулювання, матеріальної зацікавленості, комерційному розрахунку.

Інноваційній системі відтворення притаманні такі принципи організації, як динамічність, невизначеність, адаптивність, інтеграція, надмірність. При організації інноваційного процесу необхідно враховувати, що при переході на нову техніку і технологію настає певний момент розбалансування виробництва, що відображається на економічних показниках роботи підприємства й інших організаційних структур, а також на взаємовідносинах між ними. Тому необхідні динамічні та цілеспрямовані заходи, які забезпечують взаємодію всіх структурних елементів до закінчення періоду освоєння нової техніки.

Інновації завжди пов'язані зі значним ризиком, тому необхідно передбачити створення системи фінансових і матеріальних резервних фондів, венчурного капіталу та системи венчурних фірм.

Природною умовою реалізації інноваційної політики є оздоровлення економічного середовища, у якому виробничі підприємства і корпорації організують інноваційне відтворення, застосовують новітні технології та техніку, нові форми організації праці, виробництва, маркетингової діяльності, розроблені прикладною наукою та проектно-дослідницькою роботою. Економічна база повинна бути такою, щоб стимулювати інноваційний процес на всіх його стадіях: від зародження нової ідеї до її реалізації в нову техніку, технологію та використання в процесі відтворення.

Держава повинна фінансувати на певних умовах фундаментальну науку, науково-дослідницькі центри, проектно-дослідницькі організації. Виробничі формування можуть отримувати замовлення на виробництво нової техніки, випробування та відпрацювання нової ключової технології з забезпеченням гарантованої оплати по договірним цінам, орієнтування на ціни, які складаються в даний час на ринку.

Ціноутворення на нову техніку повинне бути орієнтоване на вирішення трьох завдань: компенсації підвищених витрат виробника нової техніки; фіксації в ціні частки ефекту, яка підлягає перерозподілу між

всіма учасниками науково-виробничого циклу; здешевленню одиниці ефекту для споживача нової техніки з урахуванням сфери її застосування. Крім того, при ціноутворенні на нову техніку потрібно орієнтуватися на рівень попиту та пропозиції. Завищення цін на нову техніку уповільнює її застосування, а зниження – обмежує виробництво.

Заміна застарілого виробу кращим за якістю потребує встановлення нижчої та вищої меж ціни, перша із яких гарантує збереження попередньої рентабельності виробнику, а друга – споживачу нової техніки. Ціни на вироби параметричного ряду, які здатні задовольнити ту ж потребу, встановлюються за допомогою надбавок і знижок. Заохочувальні надбавки (знижки) до оптових цін реалізують диференційний науково-технологічний прибуток (збиток), який отримують підприємства, які виробляють і застосовують нову (застарілу) техніку.

Держава повинна стимулювати інноваційний тип відтворення на підприємствах і в корпораціях не лише економічно обґрунтованою ціною, але й забезпеченням замовлення матеріальних ресурсів з централізованих закупок своїх запасів і резервних фондів на регіональному рівні.

Вплив держави повинен бути спрямований на підтримку створення ПФГ для розвитку інноваційного процесу в пріоритетних напрямках промислового виробництва. Для активного залучення ПФГ в інноваційну сферу необхідні створення і коригування відповідної законодавчої бази. Важливо фінансувати інноваційні ПФГ, стимулюючи створення стратегічних альянсів, в яких об'єднуються зусилля, які забезпечують кожному підприємству-учаснику доступ до результатів спільно виконаних проєктів, програм, НДДКР, баз і банків даних тощо; вхід до ПФГ науково-виробничих об'єднань, які випускають функціонально або технологічно близьку наукомістку продукцію, науково-дослідницьких та досвідно-конструкторських організацій.

Виробничі підприємства, тим більше інноваційні, виключені зі сфери інтересів комерційних фінансових установ. Їх становище посилюється загальним курсом Національного банку України (НБУ) щодо кредитної політики виробничих підприємств. Введені обмеження комерційним банкам на пріоритет їх кредитів, діє висока недиференційована ставка комерційним банкам по кредитах НБУ. У цих умовах вони зацікавлені в максимальній оборотності своїх коштів. У зв'язку з цим виробничі підприємства отримують кредити на вельми короткі строки під високі відсотки. Вони, таким чином, позбавлені можливості отримання довгострокових кредитів від комерційних банків. За таких умов підприємствам брати кредити економічно не вигідно. Як відомо, у ринкових умовах підприємці припиняють інвестування при збігу грошової ставки (норми відсотка на ринку позикових капіталів) з натуральною відсотковою ставкою (мірою прибутковості на вкладений капітал). Необхідний механізм перетворення короткострокового грошового капіталу в довгостроковий. Потрібна цілеспрямована політика по створенню механізму, коригуванню законодавчих актів по кредитуванню, які б зіграли роль первісного

імпульсу в ланці ініціювання підприємств на інноваційне відтворення.

Для фінансового і матеріального забезпечення інноваційного процесу необхідно формування лізингового підприємництва як особової галузі економічної діяльності, починаючи його зі створення мережі підприємницьких структур, які здійснюють лізингові операції у великих містах та регіонах. Найбільш прийнятний напрям лізингових операцій – це великі наукомісткі галузі.

Важливішим економічним механізмом стимулювання інноваційного відтворення може бути стимулююча система оподаткування. Інноваційні формування будь-якого розміру можуть мати привілеї в оподаткуванні не менш широкого кола, ніж малі підприємства. Ці пільги повинні стимулювати інноваційне відтворення на підприємствах усіх організаційно-правових форм власності й господарювання; інвесторів (включаючи іноземних) інноваційного процесу; державні інноваційні програми; підвищення якості інноваційної продукції та технологій шляхом зниження ставок податку при досягненні відповідних нормативів тощо.

Інноваційні підприємства та організації також повинні стимулюватися за допомогою ефективної амортизаційної політики. Амортизаційний фонд при інноваційному відтворенні виступає фінансовим джерелом не лише відновлення, але й розширення основних фондів. В останні роки амортизація не виконує цих функцій через знижену оцінку основних фондів, низькі норми амортизації. Необхідна розробка правового нормативного акту, у якому знайшли б відображення вимоги економічних законів ринкового господарювання, мотиваційний механізм стимулювання інноваційного процесу, враховуючи гіперінфляційний фактор.

Підприємства, корпорації, які перейшли на інноваційне відтворення, потрапляють в поле найвищої напруги, тому вони потребують стратегії та механізму управління підприємницьким ризиком. Елементами страхування підприємницького ризику є:

- обов'язкове державне комплексне страхування підприємств і корпорацій у тих галузях, сферах і регіонах, які піддаються постійному завищеному впливу несприятливих і непередбачених обставин;

- добровільне страхування як за допомогою державної, так і комерційної системи страхування;

- венчурний капітал, який формується спеціальними фондами, банками тощо.

Доцільно розробляти на підприємствах план впровадження нововведень, який дозволить відповісти на питання: як, які нововведення залучати, хто забезпечить їх введення, коли вводити, які ресурси і кошти потрібні для введення, де знайти ці кошти, як організувати роботу працівників, які приймають участь в процесі влучення нововведень.

Інноваційність підприємства визначається його стратегією. Внутрішньогосподарський механізм повинен бути орієнтований на фінансування, матеріальне і трудове забезпечення новизни у сфері

виробництва засобів виробництва, споживчих виробів, організації праці, маркетингового обслуговування. У стратегії інновацій, яка базується на розвитку новизни в технології та виробленому продукті, господарський механізм важливо підпорядкувати зниженню витрат виробництва, випередженню у динаміці цього зниження своїх конкурентів. У той же час повинна витримуватися лінія по заміні асортименту і підвищенню якості виробів. Важливішим елементом внутрішньогосподарського механізму повинна виступати ефективна система стимулювання інноваційності підприємств, у яку повинні входити системи заохочення працівників і колективів: системи заробітної плати, премій, соціальних благ. Інноваційне підприємство у даний час повинно бути підприємством підприємницького типу. Для формування в підприємницькій організації внутрішньогосподарських відносин необхідно:

- перетворення усіх підрозділів підприємства в господарюючі суб'єкти. Це потребує розширення економічної самостійності господарських одиниць до надання їм статусу юридичних осіб, які самостійно вступають в економічні відносини з підприємством в цілому, з суб'єктами господарювання зовнішнього середовища, ринкової інфраструктури, інших підприємств, у т.ч. іноземних;

- розвиток ефективних форм господарювання (формування дочірніх акціонерних товариств, малих підприємств тощо);

- створення внутрішньофірмових формувань, які забезпечують обслуговування підприємницької діяльності (розрахункові фінансові центри або власні внутрішньофірмові банки);

- орієнтація усіх елементів внутрішньогосподарського економічного механізму на підприємництво (стратегічне й оперативне внутрішньофірмове планування, економічний механізм розподілу прибутку, встановлення договірних відносин між підрозділами підприємства, між ними і підприємством в цілому тощо).

Перехід на інноваційно-підприємницький тип господарювання потребує, щоб кожний його підрозділ став колективним підприємцем, а кожний співробітник зорієнтований на сумісну участь у підприємницькій діяльності.

Формування внутрішньогосподарського механізму інновацій – важливіша ланка господарського напрямку інноваційного процесу, а стратегічний план у даному механізмі – головне джерело стратегічного контрольного документу.

Безумовно, у питаннях розробки і впровадження організаційно-економічних механізмів управління інноваційним розвитком підприємств, відповідного інструментарію існує велика кількість проблем як теоретичного, так і практичного характеру, над вирішенням яких необхідно продовжувати роботу. Але слід пам'ятати, що пошук шляхів створення, виробництва і споживання інноваційного продукту – нехайна потреба часу.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Абалкин Л.И. Что такое хозяйственный механизм? / Л.И. Абалкин. – М.: Мысль, 1980. – 79 с.
2. Алексеев И.А. Экономический механизм управления развитием промышленных предприятий / И.А. Алексеев, Л.П. Белонога, В.И. Михайловский, С.В. Паранчук. – Львов: Світ, 1991. – 156 с.
3. Галаца І.О. Потенціал інноваторів: механізми використання / І.О. Галаца. За ред. Б.В. Буркинського. – Одеса: ІПРЕД НАН України, 2005. - 298 с.
4. Грузнов И.И. Эффективные организационно-экономические механизмы управления (теория и практика) / И.И. Грузнов. – Одесса: Полиграф, 2009. – 528 с.
5. Захарченко В.И. Политика научно-технического развития региона / В.И. Захарченко. - Одесса: ОЮИ ХНУВД, 2007. - 48 с.
6. Кендюхов О.В. Сутність і зміст організаційно-економічного механізму управління інтелектуальним капіталом підприємства / О.В. Кендюхов // Економіка України. - 2004. - № 2 . - С. 33-41.
7. Кульман А. Экономические механизмы / А. Кульман. Пер. с фр. /общ. ред. Н.И. Хрустальной. – М.: Прогресс, 1993. - 192 с.
8. Цуркан С.М. Головні засади побудови організаційно-економічного механізму поліпшення використання персоналу промислових підприємств / С.М. Цуркан // В кн. «Ефективність реструктурованих господарських систем: проблеми і фактори підвищення». Монографія // за ред. проф. В.І. Осипова. - Одеса: Атлант, 2007. - 362 с.

УДК [005.412:658.152]:637.1

ХАРКІВСЬКИЙ Д. Ф., д-р екон. наук, професор, МИРОНЮК Т. І., аспірант
Одеська національна академія харчових технологій, м. Одеса

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В статті визначено роль інвестування та розглянуто основні його проблеми на молокопереробних підприємствах. Запропоновані перспективні напрями підвищення ефективності цього процесу.

Ключові слова: молокопереробні підприємства, інвестиційний розвиток, ефективність, державне регулювання, конкурентоздатність, інвестиційна привабливість.

The authors in the article have considered the role of investment and its basic problems on the dairy enterprises. Perspective directions of efficiency increase of this process have been offered.

Key words: dairy enterprises, investment development, efficiency, state regulation, competitiveness, investment attractive.

Вступ. Молоко споживає майже все населення світу, тому його виробництвом займаються у всіх країнах. Молочна галузь в нашій державі є однією з головних ланок агропромислового комплексу, питома вага якої в загальних обсягах виробництва харчової та переробної промисловості досягає 18%. Її основним завданням є забезпечення населення високоякісними продуктами харчування, а переробної промисловості – сировиною. Розвиток молочної галузі України суттєво знизився після 1990 року. Спад виробництва молока був досить довгим та

глибоким, а його відродження у порівнянні з іншими галузями АПК почалося пізніше, що суттєво вплинуло на стан молокопереробних підприємств. Сьогодні функціонування молокопереробної промисловості України зумовлене її особливостями та характеризується наступним: вона відноситься до ресурсообмежених галузей; відрізняється масовим виробництвом; термін реалізації продукції є обмеженим. Окрім існуючих проблем із сировинним забезпеченням, спостерігається значна зношеність технологічного обладнання молокопереробних підприємств та скорочення коштів на їх поновлення. Дуже повільно впроваджуються новітні прогресивні технології щодо випуску якісної молочної продукції. Погіршується фінансово-економічний стан малих виробників, які працюють в основному в своїх регіонах і не можуть вплинути на ринок в цілому.

Подальший розвиток молокопереробної галузі в нашій країні залежить в основному не від екстенсивних факторів (збільшення кількості молокопереробних підприємств, кількості робочої сили, поголів'я молочної стада), а від інтенсивних, що базуються на результатах інвестиційної діяльності. Адже без стимулювання інвестиційної діяльності неможливий економічний та соціальний розвиток держави.

Питаннями підвищення ефективності функціонування молокопереробної галузі займаються зокрема такі вітчизняні вчені-економісти, як І.М.